

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 29, İstanbul 2022, 281-294

HÜSEYİN ŞEVKET'İN YAVUZ SULTAN SELİM'İN FARŞÇA DİVANINI NAZMEN TERCÜMESİ

Yaşar AYDEMİR

Fatih YERDEMİR

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (aydemir@gazi.edu.tr);
ORCID: 0000-0003-3402-1312 / Prof. Dr., Gazi University Gazi Education Faculty Department of Turkish
Language and Literature Education

Doç. Dr., Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, (fatihyerdemir@gazi.edu.tr), ORCID: 0000-
0002-3147-5012/ Assoc. Dr., Gazi Education Faculty Department of Turkish Language and Literature
Education

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 05.09.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 11.10.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Aydemir, Yaşar, Yerdemir, Fatih (2022), "Hüseyin Şevket'in Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanını Nazmen Tercümesi", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 29, 281-294.

Aydemir, Yaşar, Yerdemir, Fatih (2022), "Hussain Shevket's Poetically Translation of Yavuz Sultan Selim's Persian Divan ", Journal of Ottoman Literature Studies, 29, 281-294.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

Hüseyin Şevket'in Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanını Nazmen Tercümesi

Öz

Hüseyin Şevket (d. 1286/1869-70-ö. 1952), Balkanlarda doğmuş eğitimini tamamladıktan sonra Beykoz, Kartal, Sakız, Kosova naipliği yapmıştır. Kazasker Müşavirliği, Üsküdar Livası Kadılığı, Golos Müftülüğü görevlerinde bulunmuştur. Cumhuriyet döneminde Ankara Mahkemesi Asliye Hukuk Azalığı, İstanbul Mahkemesi Asliye Hukuk Azalığı görevlerinden sonra 1 Haziran 1927'de adliye teşkilatındaki genel düzenlemeye bağlı olarak adli görevi sona ermiştir. Bir süre Kütahya Noteri olarak görev yapmıştır. Hayriye Hanımla evli olan Hüseyin Şevket'in dört çocuğu vardır.

Hüseyin Şevket'in tespit edebildiğimiz altı eseri bulunmaktadır. Bunlardan; *Yâdigâr-ı Bahriyye*, *Kosova Sahrası* ve *Kara Günlerde Arap* harfli, Atatürk'ün *Vefatı Milletın Feryadı* ve *Peygamberi Zışanın Nasihatları* Latin harfli basımı yapılan eserleridir. Altıncı eseri de yazma halinde olan Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanını nazmen Türkçeye çevirisidir. Tarafımızdan bulunabilen iki nüshası üzerinden tenkitli metni yayına hazırlanmıştır.

Hüseyin Şevket, hemen hemen bütün eserlerinde birlik beraberlik vurgusu yapar. Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanını Kosova Nâibi iken nazmen tercüme etmesi de bu çerçevede değerlendirilebilir. Farklı etnik ve dinî kimliklerin açıktan dile getirildiği ve çoklukla ayrılıkçı fikirlerin öne çıktığı bir dönemde Balkanlarda tercüme edilmiş olması ayrıca önemli bir hususiyet gibi görünmektedir.

Yazımızda Hüseyin Şevket'in hayatı ve eserleri kısaca tanıtıldıktan sonra onun *Yavuz Sultan Selim Divanı ile Nazmen Tercümesi* adlı eseri muhteva ve şekil özellikleriyle değerlendirilecektir. Tercümenin gerekçesi, tercümede tutulan yol büyük ölçüde mütercimim mukaddimede söylediklerinden ve onu destekleyen kaynaklardan hareketle ortaya konulacaktır. Söz konusu değerlendirmeler içeriğe uygun alt başlıklarla ele alınacak, varılan yargılar örneklerle desteklenecektir. Tercümeyle yansıtacak örnek bir şiirle yazı tamamlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Şevket, Yavuz Sultan Selim, Yavuz Sultan Selim Divanı, Yavuz Sultan Selim Divanının Nazmen Tercümesi.

Hussain Shevket's Poetically Translation of Yavuz Sultan Selim's Persian Divan

Abstract

Hussain Shevket (b. 1286/1869-70-d. 1952) was born in the Balkans and after completing his education, he served as the regent of Beykoz, Kartal, Chios and Kosovo. He served as Cadilesker Consultant, Uskudar Starboard Judge, Golos Muftiate. In the Republican period, his judicial duties ended on June 1, 1927, depending on the general arrangement in the courthouse corps, after his duties as a membership of Ankara Civil Court of First Instance and the Istanbul Court of First Instance. He served as a Kutahya Notary for a while. Hussain Shevket, who is married to miss Hayriye, has four children.

Hussain Shevket has six works that we can identify. Of these; *Yadigâr-ı Bahriyye*, *Kosovo Sahara* and *Black Days* in Arabic letters, *Atatürk's Death*, *Screech of Nation* and his *Prophet Zışan's Advices* are his works published in Latin letters. His sixth work is in the manuscript version that is a poetically Turkish translation of Yavuz Sultan Selim's Persian Divan. The critical text has been prepared for publication in two copies of which we can find.

Hussain Shevket emphasizes unity and solidarity in almost all of his works. The poetically translation of Yavuz Sultan Selim's Persian Divan while he was the regent of Kosovo can be evaluated within this

framework. It also seems to be an important feature that it was translated in the Balkans at a time when different ethnic and religious identities were openly expressed and often separatist ideas were prominent.

In our article, after life and works of Hussain Shevket will be briefly introduced, and his work named Yavuz Sultan Selim's Divan and Its Poetically Translation will be evaluated in terms of content and form. The justification of the translation, the way taken in the translation will be revealed largely based on what the translator said in the introduction and the sources that supporting him. The evaluations in question will be discussed with sub-titles appropriate to the content, and the judgments will be supported with examples. The article will be completed with an example poem to reflect the translation

Key Words: *Hussain Shevket, Yavuz Sultan Selim, Yavuz Sultan Selim's Divan, Poetically Translation of Yavuz Sultan Selim's Divan.*

Giriş

A. Hayatı

Hüseyin Şevket, 1286/1869-70 yılında bugün Yunanistan sınırları içerisinde bulunan Yenişehir Fenâr'da doğmuştur. Babası Kevkebzâde Yenişehirli Mustafa Mâlik Efendi (d. 1248/1832-33) (DA. 81/475), dedesi devrin müderrislerinden Kevkebzâde Mehmed Râşid Efendi'dir. İlk eğitimine Fenâr'da başlayan Hüseyin Şevket, Mekteb-i Rüşdiyye'den mezun olduktan sonra İstanbul'da Fatih Camisi'nde Ali Zeynelabidin Efendi'den tefsir, hadis, kelim, fıkıh vb. dersler okumuştur (DA. 112/ 219; Avcı 2015: 152; Aydemir ve Yerdemir 2022a: 934). 1895'de Mekteb-i Nüvvâb'dan mezun olmuştur. Arapça, Farsça ve Rumca bilmektedir (DA. 112/ 219; Avcı, 2015: 153).

1303/1885-6'de Adliye Nezareti Mektubî Kalemine mülazemete (staja) başlamış, 28 Haziran 1304'de Niyabet Kalemi Muvazzaf Mülazımlığından istifa etmiştir. 16 Mart 1312 /28 Mart 1896'da Beykoz Kazası naipliğinde, 18 Nisan 1316-28 Mart 1318/1 Mayıs 1900-9 Nisan 1902 tarihleri arasında Kartal Kazası niyabetinde bulunmuştur (DA. 112/ 219; Avcı 2015: 153; Aydemir ve Yerdemir 2022a: 934; HSYK Ty: Sy.). 1 Eylül 1324-16 Mart 1326/14 Eylül 1908-29 Mart 1910 tarihlerinde Sakız Livası niyabetinde bulunmuştur. 24 Temmuz 1326-3 Temmuz 1328/6 Ağustos 1910-16 Temmuz 1912 yılları arasında Kosova Vilayeti niyabetinde görevlendirilmiştir. 12 Kânunuevvel 1332-25 Haziran 1333/ 25 Aralık 1916-25 Haziran 1917 tarihlerinde Kazaskerlik Müşaviri olarak görev yapmıştır. 25 Haziran 1333-30 Temmuz 1334/ 25 Aralık 1916-30 Temmuz 1918 tarihleri arasında Üsküdar Livası kadılığında bulunmuştur. 7 Haziran 1337/7 Haziran 1921 tarihinde Golos Müftülüğüne atanmıştır. 23 Eylül 1340-1 Haziran 1341/23 Eylül 1924-1 Haziran 1925 Ankara Mahkemesi Asliye Hukuk azalığı, 24 Mayıs 1341-3 Haziran 1341/24 Mayıs 1925-3 Haziran 1925 tarihlerinde kısa bir süre İstanbul Mahkemesi Asliye Hukuk Azalığı görevinde bulunmuş ve 1 Haziran 1927 tarihinde teşkilattaki memuriyeti ilga edilmiştir. 1 Ağustos 1927-8 Mart 1930 tarihleri arasında da Kütahya Noterliğinde görevlendirilmiştir (HSYK Ty: Sy.).

Hayriye Hanımla evli olan Hüseyin Şevket'in Ratibe isminde bir kızı ile Muzaffer, İsmail Sedat ve Faruk isimli dört çocuğu vardır (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 935). Hüseyin Şevket Akkoç'un mezar taşında 1952, eşi Hayriye Akkoç'un mezar taşında d. 1877-ö. 05.03.1956 kaydı mevcuttur. Hüseyin Şevket Akkoç'un mezarı, eşi Hayriye Hanım ve oğlu Faruk Akkoç ile birlikte Büyükkada Müslüman mezarlığında yer almaktadır.

Hüseyin Şevket'in *Yâdigâr-ı Bahriyye* adlı eserinin iç kapağında unvanı Sakız Nâibi olarak kayıtlıdır. *Kosova Sahrâsı* adlı eserinin iç kapağında ise Kosova Merkez Nâibi olduğu yazılıdır. Yavuz Sultan Selim Divanının nazmen tercümesini yaptığı yazmanın iç kapağında Kosova Merkez Nâibi kaydı bulunmaktadır. Kara Günlerde adlı kitabında Köyceğiz Azası Mülazımlığından müstafi olduğu yazılıdır. *Atatürk'ün Vefatı Milletın Feryadı* adlı kitabın DTCF Kütüphanesindeki nüshasında "Yazan Hüseyin Şevket Akkoç" gösterilmiş ve el yazısı ile ismin altına "Ankara Hâkimi sabıkı Mora Yenişehirli" kaydı düşülmüştür. *Peygamberi Zişanın Nasihatları* adlı kitabı da "Ankara Hâkimi sabıkı Mora Yenişehirli Hüseyin Şevket Akkoç" adı ve sanı ile yayımlanmıştır (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 935).

B. Hüseyin Şevket'in Eserleri

1. *Yâdigâr-ı Bahriyye*

Arap harfli eserde, ordunun vatana hizmetinden dolayı halk tarafından desteklenmesinin gerekliliği, donanmanın eksikliklerinin giderilmesi ve ticaretin güvenliği hususlarına dikkat

çekilmiştir. 1910 tarihinde Sakız'da Şems Matbaasında basılmış olup 64 sayfadan ibarettir. Terkip-bend, mesnevi gibi biçimlerle yazılmış manzum bir eserdir (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 936-38).

2. *Kosova Sahrâsı*

Eser 1327/1911 tarihinde Selanik Rumeli Matbaası'nda Arap harfleriyle basılmıştır. 38 sayfadır. Osmanlı Sultanı Mehmet Reşat'ın 1911 yılında Priştine'deki Murat Hüdavendigâr türbesini ziyareti vesilesiyle kaleme alınmıştır. Terkip-bend ve kaside nazım şekilleriyle yazılan 5 manzumeden oluşur (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 938-39).

3. *Kara Günlerde*

Arap harfli basılan eser 1926'da İstanbul'da Âmedî Matbaasında basılmıştır. İzmir'in işgalini konu alır. Eser, bentteki beyit sayıları farklı 30 kıta halinde, baştan sona aynı kafiye yazılmıştır. Yunanlıların İzmir'i işgali ve Müslüman halka yaptıkları mezalimi anlatır (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 939-40; Aydemir ve Yerdemir 2022b: 272-73).

4. *Atatürk'ün Vefatı Milletın Feryadı*

Latin alfabesi ile 1938'de Tecellî Matbaasında basılmıştır. Hüseyin Şevket Akkoç imzasını taşır. 31 sayfadır. Eser, "Atatürk'ün Vefatı Milletın Feryadı", "Yerli Mallarımıza Rağbet Edelim Paramızı Millî Bankalarımıza Verelim" ve "Atatürk'ün Vefatından Bir Sene Evvel Söylediği" başlıklı mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmış üç şiirden oluşur (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 940).

5. *Peygamber-i Zîşânın Nasihatleri*

Yazarın tespit edilen son kitabıdır. 1946'da Tecellî matbaasında basılmıştır. 24 sayfadır. Peygamber sevgisiyle yazılmıştır. Hz. Muhammed'in ahlaki ve halka davranışlarını konu alır. Manzum olarak kaleme alınmıştır (Aydemir ve Yerdemir 2022a: 941).

6. *Yavuz Sultan Selim Divanının Nazmen Tercümesi*

Eserin Nüsha Tavsipleri

Yavuz Sultan Selim Divanının tarafımızdan iki nüshası tespit edilmiştir. İlki *Orijentalna Zbirka Arhiva Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti (OZHA)* 2043 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır.

Nüsha 1a-35b varakları arasındadır. 325X200X150 mm. ölçülerinde samanî orta kalınlıkta aharlı fabrikasyon kâğıda yazılmıştır. Tuğralı, tezyinatlı bordo matbu bez kaplı dikişli cilt içerisindedir. Yer yer ciltte ayrılmalar, yazı alanında rutubetten kaynaklanan mürekkep dağınıklıkları vardır.

Nüshada yazı alanı çerçevesindedir. Birbirine çok yakın iki ince çizgiden sonra daha geniş iki çizgi arasında altınla süslenmiş çerçeve mevcuttur. Yazmanın 1b-2a varağında yer yer düzeltmeler yapılmış bir mukaddime bulunmaktadır. Divan ve nazmen tercümesi 2b varağında müzehhep bir serlevha ile başlar. Serlevhada çiçek motifli şamdanı andıran bir avize görüntüsü mevcuttur.

Metin, serlevhadan sonra herhangi bir başlık olmaksızın ortadan çift çizgiyle bölünmüş iki sütun hâlinde; ilki Farsça ikincisi ise nazmen Türkçe tercümeden oluşur. Yer yer dipnotlarla açıklama ve alıntılarının bulunduğu nüshada bazı satırların üzeri çizilmiş, satır üzerine veya satır altına düzeltme metinleri konulmuştur. Dipnotların karşılıkları çerçeve dışına ve alta alınmıştır. Bu hâliyle mütercimın tashih edilmiş müellif nüshası gibi görünmektedir.

İkinci nüsha, TTK Kütüphanesinde *Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divânı ve Nazmen Tercümesi* Y/0544 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Nüshanın iç kapağında Latin harfleriyle 15.03.1944 yılında Türk Hava Kurumundan armağan edildiği notu mevcuttur. Buradan anlaşılan nüshanın TTK Kütüphanesine giriş tarihi 1944 yılıdır. Ancak nüshanın kimin tarafından ve ne amaçla armağan edildiği belli değildir. Arap harfli Türkçe ile "Numeret/1" kaydından sonra "Cennetmekân Yavuz Sultan Selîm Dîvânı ile Nazmen Tercümesi" başlığı eserin adını tasrih eder. "Mütercim Kosova Merkez Nâibi Mora Yenişehirî Hüseyin Şevket" kaydıyla da mütercimin künyesi verilmiştir.

Yazma, karton cilt üzerine bez kaplı ciltli ve dikişli, son dönem açık nohudî renkli defter kâğıdına yazılmıştır. Zaman zaman kimi varaklarda kaba yapıştırma ve muhtemel tamir izleri dikkati çeker.

Yazmada sayfa numarası, Arap harfleriyle şiir bulunan yapraklara verilmişken sonradan verildiği anlaşılan Latin harfli numara yazının bulunduğu ve bulunmadığı sayfalara da verilmiştir. Böylece iki sayfa numarası bulunan eserin yazı alanı iki sütun olarak bölünmüş ve ilk sütuna Farsça özgün metin, ikinci sütuna ise nazmen tercüme edilen Türkçe karşılık yazılmıştır. Yazılı sayfanın sonrasında düzenli olarak iki sayfa boş bırakılmıştır. Bu boşluklar yazı imla edildikten sonra diğer sayfaya mürekkebinin çıkmaması için araya konulmuş aynı renkte yapraklar izlenimi vermektedir. Zira boş sayfaya bir sonraki sayfaya yazılmış olan metnin silik bir görüntüsü yansımıştır. Arap rakamlarıyla son sayfa numarası 70 iken Latin harfli numaralandırma 105'tir. Bir de aralarda her 4 sayfadan sonra "numero ..." kaydı ile numaralandırma vardır ki onun son numarası 11'dir.

Bu nüsha OZHA nüshasının tashih edilmiş hâli gibi görünmektedir. OZHA nüshasında üstü çizilip yenisi yazılan tercihler TTK nüshasına aktarılmıştır. Mütercimin düştüğü açıklama amaçlı notlar da olduğu gibi bu nüshaya taşınmıştır. OZHA'dan ayrı olarak TTK nüshasında Hüseyin Şevket'in mührü ve imzası da bulunmaktadır. Bu mühür ve imza nüshanın düzeltilmiş müellif hattı olduğu veya bilinmeyen başka nüshaları varsa da mütercimin kontrolden geçirdiği nüsha olduğu sonucuna varılabilir.

27. gazelde eklenen iki beyit başka bir gazelden alınmıştır. OZHA nüshasında bir uyarı yokken bu nüshada "Diğer" başlığı konularak başka bir şiirden alındığı hususuna dikkat çekilmiştir. Tashih kabilinden yazım hatası dışında OZHA nüshasında doğru yazılıp da TTK nüshasında doğru yazılmamış kelime yoktur.

Eserin İçerik Özellikleri

Hüseyin Şevket eserine yazdığı mukaddimesinde; Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanını nazmen tercüme etmek amacıyla birçok kütüphane dolaştığını, adı geçenin divanı dışında bazı manzum eserlerine rastladığını, münacatından başlayarak tercüme giriştiğini söyler. Tercümede bazı şiirleri orijinalindeki kafiyeye uygun olarak tercüme ettiğini, bir kısmında ise mesnevi kafiyesi kullandığını belirtir.

Selim'in şiirlerinin; hem âşıkane, hem ârifâne olduğunu ifade ettikten sonra divanda şairin fütuhatlarına dair emareler bulunduğuna işaret eder. Münacat, naat ve gazellerindeki belâğ teşbihlerini, alicenap tabirlerini, şaha yakışır tevazularını onun madden ve manen büyüklüğünün göstergesi olarak değerlendirir. Selim, divanının başında olduğu gibi sonunda da Hz. Peygamberden istimdat bekleyerek eserini naatla bitirdiğini söyler. Bunu peygambere muhabbetin ve dine sıkı sıkıya bağlılığının ifadesi olarak yorumlar.

Mütercimin Selim'in şiirleriyle ilgili değerlendirmesi, şair ve Divan üzerine çalışma yapan ve değerlendirmede bulunan birçok kaynak tarafından da paylaşılmıştır (Sehî 2017: 19-22; Latîfî 2018: 104-108; Tarlan 1946; Köksal 2022: 39-50).

Şevket, Cennet-mekân Selim'in eserlerini insanların dilinden düşürmeyerek hükümdarlığını hatırlayıp andıklarını ifade ederek Sultan Mehmed Reşat'ın saltanatı için dua eder. Cenab-ı Hak ve Kadir-i Mutlak olan Allah'ın makama yeni teşrif eden hürriyet sever halife 5. Sultan Muhammed Reşat Hanı saltanat tahtının süsü, şanlı ve şevketli kılmasını ister. Hürriyete erişen Osmanlı milletini merhum Sultan Selim Hazretlerinin ruhaniyetinin memnuniyetine nail ederek ebediyen kâmuran buyurmasını diler.

Şevket'e göre Yavuz'a ait divan, erbabı nezdinde mütalaa edilmeye değer iken bunca yıl kütüphane köşelerinde kalmış ancak bazı meraklıların himmetiyle neşredilmesi şükre sebep ve mühim bir gelişme olmuştur. Bu bağlamda mütercimim ifade ettiği gibi, 1800'lü yıllarda Yavuz Sultan Selim Divanı üzerine birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan ilki Seyyid Abdi tarafından 1222/1807-1808 yılında istinsah edilen, 22b varağı minyatürlü, ondan önce de Sultan Selim'in tasviri bulunan 78 varaklı bir nüshasıdır (Zeybek 2009: I).

Elde edilen bilgilere göre Yavuz Sultan Selim Divanı matbu olarak ilk kez 1306/1888-89 yılında birtakım eksikliklerle birlikte Hüseyin Hüsnü tarafından İstanbul'da Divân-ı Yavuz Sultan Selim adıyla yayımlanmıştır (Köksal 2022: 38). Divanın 7 nüshasının karşılaştırılmasıyla oluşturulan tam metni ise Alman İmparatoru II. Wilhelm'in emriyle Paul Horn tarafından 1904 yılında Berlin'de neşredilmiştir (Köksal 2022: 38).

Eldeki verilere göre bu yüzyılda Yavuz Sultan Selim Divanı üzerine yapılan tercüme ve şerh çalışmalarının ilki, Şeyh Vasfî'nin 1308/1891-92 yılında Divandan seçtiği bazı beyit ve mısraları tercümesinden oluşan yayımdır (Gökmen 2015; Kalyoncu 2015). Bu çerçevede ikinci neşir Manastırlı Ahmet Efendinin Divandan seçtiği 106 manzumeyi tercüme edip şerh ettiği ve 1896 yılında tamamladığı eseridir (Kurt ve Sarı 2020: 46; Üst Erdem ve Başçetin 2020; Köksal 2022: 38). Divan bağlamında değilse de Yavuz Sultan Selim'in bir gazelini oğlu Kanuni Sultan Süleyman'ın nazmen çevirdiği bilinmektedir (OTEM 1334: 1-2; Yavuz, Yavuz 2016: 847; Berlin 2016: 80; İstanbul 1306: 65). Divanın manzum tek tercümesi ise Hüseyin Şevket'in Yavuz Sultan Selim Divanı ile Nazmen Tercümesi isimli eseridir. Tarafımızdan tenkitli metni hazırlanan eserde 94'ü gazel olmak üzere 100 manzume bulunmaktadır.

Hüseyin Şevket söz konusu divanı Meşrutiyet döneminde kitap olarak ikmal ettiğini söyledikten sonra şiirleri çoğunlukla aynen, bazen de mealen tercüme etme yolunu seçtiğini, bunu erbabına açıklamaya gerek olmadığını söyleyerek Türk diline uygun düşmek ve mümkün mertebede letafet elbisesinden yoksun bırakmamak için hem şiirlerin aslındaki kafiyenin değişiminin hem de mealen tercüme yoluna gitmenin bir mecburiyete dönüştüğünü belirtir. Bununla beraber beyitlerin çoğunda aslındaki letafeti koruyamadığını, çünkü nazmen tercümede karşılaşılan zorlukların çok fazla olduğunu dile getirir. Şairin;

Lâ ya'rifü'l-'aşka illâ men yukâbiduhu

Ve le'l-mehabbete illâ men yu'ânîha

(Aşkı, mücadele eden ve sevgiyi acı çekenler dışında kimse bilmez.)

beytinin mealindeki gibi nazmı nazmen tercüme etmeyenlerin tercüme esnasında karşılaşılan zorlukları bilemeyeceklerini, eserin büyüklüğüne karşılık aczini itiraf ettiğini söyler. Bundan dolayı tercümede doğal olarak noksan ve hatanın olabileceğini belirtip Farsçaya aşına olanlardan ve işin erbabından affını istirham ederek mukaddimesini tamamlar.

Divanın nazmen tercümesi, besmeleden sonra 15 beyitlik kaside nazım şekliyle kaleme alınmış bir tevhid ile başlar. İkinci manzume yine kaside nazım şekliyle kaleme alınan 9 beyitlik münacattır. Üçüncü şiir 9 beyitlik naat türünde yazılmış bir şiirdir. Şiirin Farsçası kaside nazım şekliyle yazılmışken nazmen tercümesi aynı vezin kalıbında mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Dördüncü manzume 5 bentten oluşan terkib-bent nazım şekliyle yazılmıştır. Tercümede ilk bendi vasıta beytiyle birlikte 4, ikinci bendi vasıta beytiyle 6, üçüncü bendi vasıta beyti olmaksızın 6 beyitten, dördüncü bendi vasıta olmaksızın 5 beyitten oluşmaktadır. Bu bentlerin

vasıta beyitleri tercüme edilmemiştir. Beşinci bendi vasıta beytiyle birlikte 6 beyitten oluşmuştur. Nazmen tercümesi de aynı nazım şekli ve aynı vezin kalıbıyla kaleme alınmıştır.

Eserin bundan sonraki kısmında gazeller başlar. Tercümenin her iki nüshasında da aynı oranda gazel sayısı ve beyit sayısı mevcuttur. Ancak Farsça şiirlerin büyük ölçüde örtüştüğü İstanbul ve Berlin baskılarıyla karşılaştırıldığında; ilgili şiirlerde olmayan farklı üç gazelden daha ikişer beyit alıp tercüme ederek gazellerin sonuna eklediği görülür. 8. gazelin sonuna eklenen iki beyit İstanbul baskısında yer almamaktadır. Bu beyitler, Berlin Baskısındaki 8. gazelin ilk iki beytidir. 27. gazele eklenen iki beyit İstanbul baskısında yer almamaktadır. Berlin baskısındaki 53. gazelin 1. ve 3. beyitlerinden oluşmaktadır. 37. gazelin sonuna eklenen iki beyit, İstanbul baskısındaki 39. gazel ve Berlin baskısındaki 76. gazelin 2 ve 3. beyitleridir. 8 ve 27. gazellerdeki eklemelerin kafiyelerinde bir ortaklık olmamakla birlikte ilgili şiirlerle aynı vezinde yazılmıştır. 37. gazelin kafiyesi aynı fakat Farsça metinle vezni farklıdır. Tercümede ise eklenen şiirin yazıldığı vezin devam ettirilmiştir. Buradan hareketle yazmalarda 95 gazel numaralandırılmışsa da numara vermeden üç ayrı gazelden ikişer beyit alıp tercüme ettiği ama onlara numara vermediği düşünülebilir. Bu üç eklemeyi ayrı birer gazel olarak düşündüğümüzde tercümesi yapılan gazel sayısı 98 olur. Ancak her iki nüshada numaralandırma 72'den 74'e geçmektedir. 73 numarası atlanmıştır. Böylece her ne kadar numaralandırılan gazelin yazmadaki son numarası 95 ise de 73 numarası verilmediğinden gazel sayısı 94, sözü edilen 8, 27 ve 37. gazellere başka gazellerden eklenen 2'şer beyitlik ilavenin ayrı şiirler olduğu düşünülürse de toplamda 97 gazel tercüme edilmiş demektir. Berlin baskısındaki elifba sırasına göre dizilen 298 gazel dikkate alındığında (Köksal 2022: 38) Hüseyin Şevket, Divandaki gazellerin yaklaşık 1/3'ünü nazmen tercüme etmiş demektir.

Nazmen tercüme edilen 94 gazelin 78'i gazel nazım şekliyle, 16'sı da mesnevi nazım şekliyle tercüme edilmiştir. 94 gazelin 22'sinin kafiyesi Farsça metnin kafiyesiyle aynıdır. 16 gazelin kafiyesi ise Farsça gazellerin kafiyesini oluşturan kelime veya ekin tercümesiyle yapılmıştır. Geriye kalan 40 gazelin kafiyesi ise hem Farsça şiirin kafiyesinden hem de ek veya kelime tercümesi dışında kalan kafiyelerden oluşur. 100 manzumenin 66'sının vezni tercüme edilen şiirle aynıdır. 34'ü ise farklı vezinle nazmen tercüme edilmiştir.

Farsça aslından tercüme yapılırken bazı manzumelerde beyit sayıları düşürülmüştür. Tercüme edilen şiirlerin İstanbul ve Berlin baskılarındaki beyit sayılarıyla karşılaştırıldığında 1 naat ve 37 gazelin beyit sayılarının tercümesinde azaltmaya gidilmiştir. Bu mütercimnin takdiri midir yoksa tercümeyle zemin teşkil eden nüshanın beyit sayılarına uyulduğu için mi böyledir sorusunun cevabını eldeki bilgilere göre vermek pek mümkün görünmemektedir.

Metnin nazmen çevirisinde mütercim eserin mukaddimesinde de ifade ettiği gibi, nazım şekli, kafiye, vezin ve beyit sayılarında birtakım tasarruflarda bulunmuştur. Hüseyin Şevket, tercüme ettiği beyitlerin mana ve mazmunlarına uygun olarak zaman zaman Sadî'den, Hâfız'dan, Fuzulî'den de alıntılar yaparak dipnotlarla gösterir. Bu, mütercimnin birikimini göstermesi açısından anlamlıdır:

Sâkiyâ mey dih ki sâzem rûy-ı zerd-i h'îş âl
Mutribâ bi-n'vâz çengî tâ küned dil hasb-i hâl

Sâkiyâ mey sun ki rûy-ı zerdüm olsun şimdi âl
Mutribâ çal sâz u çengi eylesün dil hasb-i hâl/G. 66/1

Bu beytin tercümesinden sonra Şevket dipnota alıntısını ekler:

ساقی بنور باده بر افروز جام ما
حافظ / مطرب بکو که کار جهان شد بکام ما

Sâkî be-nûr-ı bâde ber-efrûz câm-ı mâ
Mutrib bi-gû ki kâr-ı cihân şod be-kâm-ı mâ/Hâfız

(Ey sâkî, nûr gibi bâde ile bizim kadehimizi aydınlat. Ey mutrib, sen de söyle, dünyanın işi muradımızca oldu.)

Aşağıdaki beytin tercümesinden sonra da dipnotta Fuzulî'den alıntı yapar:

Be-sûz-ı 'âşıkî her geh ki mîrem
Buved ez-penbe-i dâğem kefen bes

O dem ki cism-i zârem mahv olur bu sûziş-i 'aşkdan
Olur elbet baña bu penbe-i dâğum kefen kâfi/G. 50/2

Dipnotta aldığı Fuzulî'nin beyti:

Penbe-i dâğ-ı cünûn içre nihândur bedenüm
Diri oldukça libâsum budur ölsem kefenüm/Fuzulî

Hüseyin Şevket çeviride kimi zaman birebir çeviri kimi zaman serbest çeviri kimi zaman da mana olarak çeviri yolunu seçmiştir. Gerek mana gerekse birebir çevirilerinde başarılı örnekleri yanında ana metindeki ilgili manayı veremediği çeviri örnekleri de vardır:

Teb çe germî mî-dehî **hurşîd** ruhsâr-ı merâ
Tâ-be-key sûzî der-âteş cân-ı bîmâr-ı merâ

İtme artık muztarib ey teb o **meh-ruhsârımı**
Yakma âteşler içinde bu dil-i bîmârımı/G. 10/1

Beytinin çevirisinde "hurşîd" kelimesi "meh-ruhsâr" ile karşılanmıştır. Gelenekte güneş ayrı, ay ayrı fonksiyonlara sahip olup güneşin etki alanı daha geniştir.

Aşağıya alınan örneklerde zemin beyitte "segân" olarak geçen kelime çeviride "âşiklar" olarak karşılanmıştır:

Ey **segân-ı** kûy-ı ân ra'nâ me-rânîd ez-derem
Key çünûn dârend merdüm âşinâ-yı hîş-râ

Kûy-ı cânândan beni tard itmeyüñ ey **âşıkân**
Merdüme lâyık mı tahkîr eylesün ihvânını/G. 17/2

Şu beyitlerde tercümeğe esas metinde yer alan sevgilinin yanağının gül bahçesine benzetilmesi çeviride yer almayıp sevgili güneş istiaresi ile karşılanmıştır:

Hüsn-i ruhet **gülsitân** zülf ber-û sâyebân
Hemçü murabbâ-yı cân 'aks-i lebet der-şarâb

Meydeki 'aks-ı lebüñ oldı murabbâ-yı cân
Zülfüñ olur sâyebân rûyuña ey **mâhtâb**/G. 24/2

Hüseyin Şevket'in, nazmen tercümede estetik olarak da zaman zaman zorluklar yaşadığı görülür. Bazı beyitlerin hem Farsça yazımında hem de tercümesinde kimi vezin aksaklıkları dikkati çeker. Bunlar dikkatsizlikle izah edilebilir cinstendir. Ancak geleneğin medli okumaya müsait heceleri medli okuma zorunluluğuna uymadığı azımsanamayacak sayıda örneği vardır. Beyitlerde sırasıyla "nûr", "bâd" ve "rûy" heceleri medli okunmadığı için zihaf yapılmak durumunda kalınmıştır:

Bizden o **nûr** ki zulmet-i 'isyânı ref' ider
Matla' o nûra hûb girîbânıdur anuñ Terkib-bent 1/8

Ey Selîm **bâd** gibi âzâr olalı cümle cihân
Tâ ezelden bize şâhid ki müselmân olduk/G. 3/6

Gâh i' râz eyliyor benden rûy-ı tâbânını
Toplayor gâhî o cânân zülfi müşk-efşânını/G. 17/1

Takip eden beyitlerde de "serv", "yâr" kelimeleriyle "rüzgâr" kelimesinin "gâr" hecesi zihafı okunmak zorunda kalmıştır:

Ol kadar gamdan za'îfem âb içinde serv gibi
Zâhir olmakda vücûdum içre mağz-ı üstühvân/G. 18/2

İster cefâ-yı nâmesi ister peyâm-ı cevri
Yârdan ne hoş o tuhfe ki bu cânâ gelmede/G. 41/4

Hâk-ı râh-ı yâr olur bir günde ger bu cân u ser
Rûzgârdan korkaram kalmaz yine benden eser/G. 81/1

Hüseyin Şevket'in tercümede zaman zaman benzer seslerden yararlanma yoluna gittiği görülür. Aşağıdaki beyitte "cahîm" ve "vahîm" kelimelerindeki 3. sesler ayrı ses olmakla birlikte onlardan kafiye yapılmıştır:

Ne ölüm korkusu var bende ne de havf-ı cahîm
Yalnız mihnet u gam âteşi gönlümde vahîm

Mütercim eserin büyük bölümünde serbest çeviri yapmıştır. Aşağıdaki örnekte zemin beyit Hz. Peygamberin Arap'tan bir yetim olduğunu ifade ederken tercüme metinde Arap kelimesi kaldırılarak çeviride "bir yetim" ile yetinilmiştir:

Mustafâ bûd yetimî zi-'Arab piş-i deret
Dâdeş in'âm-ı tû tâc-ı şeref-i bâlâyî

Bir yetim-i dür ü gevher idi fahr-ı âlem
İtdi in'âm-ı anı tâc-ı şerefle bâlâ/K. 1/11

Şu beyitte de Hz. İsa adı açıkça anılırken tercümesinde adı anılmayıp dolaylı olarak babasız doğumuna gönderme yapılmıştır:

Püser-i Nûh nebî-râ gazabet rüsvâ kerd
V'er küni emr küned bî-hünerî 'İsâyî

Kıldı rüsvâ veled-i Nûh nebîyi gazabuñ
Emr iderseñ olur "'âciz bile" fermân-fermâ/K. 1/12

Mütercim kimi beyitlerin tercümesinde beytin ayrıca çevirisine ihtiyaç duymamıştır:

Ma'sûk-ı aşk ü âşık-ı cân-bahş ü dil-nüvâz
Şâfi' şefî-i Ahmed ü Mahmûd ü hem Ayâz

Ma'sûk-ı aşk ü âşık-ı cân-bahş ü dil-nüvâz
Şâfi' şefî-i Ahmed ü Mahmûd ü hem Ayâz/Terkib-bent 2/6

Mütercimin bazı beyitlerin çevirisinde yetersiz kaldığını düşündüren örnekler vardır. Aşağıya alınan zemin beyitte "ez-sipeh-i gam", "gam ordusundan" olarak çevrilmesi gerekirken beytin çevirisinde bu ibare "gam-ı sipehinden" yani "ordunun gamından" anlamına gelecek bir çeviriye dönüşmüştür. Buradaki durum muhtemelen dikkatsizlik sonucudur. Çevirideki kelime gurubu, terkipli okunmadığı zaman da vezin aksaklığı ortaya çıkar:

Âhest ü nâle ez-sipeh-i gam nefîr-i mâ
Ey Türk-i şüh-çeşm hazer kün zi-tîr-i mâ

Âhdur bütün gam-ı sipehinden nefrimiz

Ey şûh hazer eyle ki şiddetli tîrimiz/G. 6/1

Aşağıdaki çeviriye esas olan beyitte "nihanken ve kıymetdâr iken" zaman zarfı "ıyan ettin" yüklemine bağlanmıştır. "Senin incin gayb hokkanda gizli iken sonunda bir harf ile defineni açık ettin." anlamına gelecek beyti; "Ey mekânız (sevgili)! Senin incin gayb hokkasında **gizli iken, kıymetli bir hazine iken** bir harf ile açık ettin." denilerek "iken" zaman zarfı iki kez kullanılarak aynı yükleme bağlanmıştır:

Der-dürç-i gayb gevher-i hod dâştî nihân
Âhir be-harf-bâz nümûdî defîne-râ

Dürç-i gayb içre **nihânken** gevherüñ itdüñ 'ıyân
Kenzi kıymetdâr iken bir harf ile ey lâ-mekân/G. 16/4

Kimi beyit tercümelerinde nadir de olsa gramer hatası sayılabilecek örnekler vardır. Aşağıya alınan beyitte "senüñ gayruñadur" ya da "senden gayrıyadur" olması gereken ifade "senüñ gayrıyadur" biçiminde karşılanmıştır:

Büt-perestî be-cüz ez-mihr-i tü her mihr ki hest
Her hayâlî ki be-gayr ez-tü heme sevdâyî

Her muhabbet ki senüñ **gayrıyadur** bâtil olur
Her tasavvur ki saña olmaya bî-hâsıl olur

Kimi eksiklik ve aksaklıklara rağmen mütercimim çeviride hayli başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Bazı çeviri beyitler "ancak bu kadar güzel çevrilebilir" dedirtecek seviyededir:

Cây-ı 'abes-est îñ heves-i dehr Selîmî
Bü'gzâr be-himmet heves-i fikr-i 'abes-râ

Ey Selîm dehre heves cây-ı 'abesdür lâ-reyb
Himmet it ki gide senden heves-i fikr-i 'abes/G. 13/6

Gerçi meh şak şüd be-engüş-ti nebî ez-sun'-ı Hakk
Ber-ser-i meh efser-i hüsn-i tü şeb-râ kerde şakk

Ger mehi şakk itdi engüş-ti nebîden sun'-ı Hakk
Efser-i hüsnüñ ser-i mehde leyâlî itdi şakk/G. 61/1

Leşker ez-taht-ı Sitânbûl sûy-ı Îrân tâhtem
Sürh-ser-râ garka-i hûn-ı melâmet sâhtem

Pâytahtdan eyleyüp Îrân'a sevk 'askeri
Garka-i hûn-ı melâmet eyledüm sürh-seri/G. 77/1

Tercümenin özgün metniyle birlikte örnek bir şiiri şöyledir:

Fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lün
Leşker ez-taht-ı Sitânbûl sûy-ı Îrân tâhtem
Sürh-ser-râ garka-i hûn-ı melâmet sâhtem

Pâytahtdan eyleyüp Îrân'a sevk 'askeri
Garka-i hûn-ı melâmet eyledüm sürh-seri

Şüd gulâm-ı himmetem ez-cân u dil vâlî-i Mısır
Tâ livâ-yı husrevî ez-nüh felek efrâhtem

Sıdk ile Vâlî-i Mısır oldu gulâm-ı himmetüm
Gayretümle çekdüm eflâke livâ-yı serverî

Kerd ez-ehl-i 'Irâk în müjde âheng-i Hicâz
Çeng-i nusret-râ çü der-bezm-i zafer bi-n'vâthem

İtdi âheng-i Hicâz bu müjde-i ehl-i 'Irâk
Çün zafer bezminde çeng-i nusrete virdüm ferî

Mâverâ'ü'n-nehr ez-tığem şüde gark-âb-ı hûn
Çeşm-i düşmen-râ zi-kühl-ı Isfahân perdâthem

Eyleyince Mâverâ'ü'n-nehri tığum gark-ı hûn
Oldı kühl-i Isfahân'dan dâde-i düşmen berî

*Âb-ı âmû ez-ser-i her mû revân şüde hasm-râ
Şüde 'arak-rîz ez-teb-i gam çün nazar endâthem*

Ben mehâbetle nazar itdükçe teşkîl eyledi
Her kılından titreyüp Ceyhûn-ı a'dânuñ terî

*Şâh-ı Hind ez-leşker-i ferzâneem şüde pîl mât
Ber-bisât-ı mülk çün şatranc-ı devlet bâthem*

Eyleyince devlet-i satrancı mülkümde bisât
Şâh-ı Hind'i eylemişdür mât ferzüm leşkerî

*Ey Selîmî şüde be-nâmem sikke-i mülk-i cihân
Tâ çü zer der-pûte-i mihr ü vefâ bi-g'dâthem*

Pûte-i mihr ü vefâda hall olunca zer gibi
Nâmuma oldu Selîmâ hak cihân sîm ü zeri/G. 74

Sonuç

Hüseyin Şevket, 1869-70/1952 yılları arasında yaşamış 82 yaşında vefat etmiştir. Bugün Yunanistan'ın Larissa şehrinde doğan mütercim eğitiminden sonra mülazım olarak girdiği adliye teşkilatında kadı yardımcılığı, kadılık, müşavirlik görevlerinde bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara ve İstanbul'da Asliye Hukuk Azalığı yapmış, Adliye teşkilatının yeniden yapılanması sonrasında memuriyeti ilga edilmiş ve Kütahya'da Noter olarak bir süre görev yapmıştır.

Edebiyat tarihinde şimdiye kadar pek tanınmayan Şevket'in küçük hacimli sayılabilecek 6 eseri bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü Arap harfli ikisi de Latin harfli olarak yayımlanmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanının Nazmen Tercümesi ismiyle hazırladığı kitabı yazma halinde kalmıştır. İki nüshası tespit edilen eser tarafımızdan yayına hazırlanmıştır.

Hüseyin Şevket, Yavuz Sultan Selim'in Divanının tercümesinde nasıl bir yol izlediğini büyük ölçüde eserin mukaddimesinde anlatmıştır. Mütercim, İstanbul baskısındaki şiir sayısıyla yaklaşık aynı, Berlin baskısıyla karşılaştırıldığında ise Yavuz Sultan Selim Divanı'nın yaklaşık 1/3'ünü tercüme etmiştir. Tercüme esas aldığı yazma ya da baskı konusunda bir bilgimiz yoktur.

Mütercim tercümesinde, çoğunlukla serbest çeviri yöntemini tercih etmiştir. Zaman zaman ilgili beyit ve tercümesine uygun başka şairlerden örnekleri dipnotlarda paylaşmıştır. Şevket, bazı beyitleri anlamlandırırken zorlanmış, bazılarında zemin metindeki anlamı tam olarak verememiştir. İstanbul ve Berlin baskılarındaki metinlere göre Şevket tercüme ettiği kimi zemin şiirlerin beyit sayılarında azaltmaya gitmiştir. Tercümede büyük ölçüde zemin metnin nazım şeklini korumakla birlikte, çevirinin zorluğunu da dikkate alarak kimi gazelleri mesnevi nazım şekliyle çevirmiştir. Çeviride zemin şiirin kafiye ve redifinin korunmasında aynı hassasiyet gözetilmemiştir. 94 gazelin sadece 22'sinde kafiye korunmuştur. Kimi kafiyelerde aynı ses yerine benzer seslerden yararlanılmıştır. Çeviride tercih edilen vezin açısından bakıldığında ise 66/100 oranında zemin şiirin vezninin devam ettirildiği görülür. Aruz uygulamalarından medli hecenin iki hece değerinde okunması kuralına ise birçok yerde uyulmamıştır.

Kaynakça

- Akkoç, Hüseyin Şevket (1938), *Atatürk'ün Vefatı Milletın Feryadı*. İstanbul: Tecellî Matbaası.
- Akkoç, Hüseyin Şevket (1946), *Peygamberi Zışanın Nasihatları*. İstanbul: Tecellî Matbaası.
- Ali Emirî (1334), "Kanunî Sultan Süleyman Hazretleri Tarafından Nazmen Türkçeye Tahvîli", *Osmanlı Tarih ve Edebiyatı Mecmuası*, Naşiri: Ali Emirî, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, Sene 1, 31 Mayıs, s. 1-2.
- Avcı, İsmail (2015), Hikmetle Hükümet Etmek: Hüseyin Şevket'in Hz. Ali'den Yaptığı Manzum Ahidname Tercümesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*. (74) s.151-169. <https://hbdergisi.hacibayram.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/1725>, (Erişim tarihi: 27.8.2022).
- Aydemir, Yaşar ve Fatih Yerdemir (2022a), Hüseyin Şevket Akkoç ve Eserleri, *Nazım Hikmet Polat'a Armağan*, Editörler: Tayfun Haykır, Dinçer Apaydın, Merve Akbaş, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, s. 933-942.
- Aydemir, Yaşar ve Fatih Yerdemir (2022b), Hüseyin Şevket Akkoç'un Gözünden İzmir'in İşgali, *Türkiye Günlüğü*, S. 151, s. 269-283.
- Dâniş Ahmed Efendi (2020), *Dest-âvîz-i Dâniş, Yavuz Sultan Selim Divanı Şerhi*, Hzl: Sibel Üst Erdem, Mustafa Yasin Başçetin, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*, Kutu: DA. Gömlek: 81, Sıra: 475.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*, Kutu: DH.MKT. Gömlek: 2824, Sıra: 6107.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*, Kutu: DH.SAİDd, Gömlek: 112, Sıra: 219.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*, Kutu: ML.EEM. Gömlek: 1216, Sıra: 1.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*, Kutu: ŞD. Gömlek: 3117, Sıra: 57.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*, Kutu: TFR.I.ŞKT. Gömlek: 161, Sıra: 6033.
- Dîvân-ı Yavuz Sultan Selim* (1306), Muharrir ve Musahhihi: Hüseyin Hüsni, İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- Hüseyin Şevket (1926), *Kara Günlerde*. İstanbul: Âmedî Matbaası.
- Hüseyin Şevket, *Divan-ı Yavuz Sultan Selim Mea Tercüme*, Orientalna Zbirka Arhiva Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti, No: 2043.
- Hüseyin Şevket, *Yavuz Sultan Selim Dîvânı ile Nazmen Tercümesi*, Mütercimi Kosova Merkez Nâibi Mora Yenişehir Hüseyin Şevket, Tarih Kurumu Y. 544.
- Kanunî Sultan Süleyman (2016), *Muhibbî Divanı Bütün Şiirleri*, C. I-II, Hzl: Kemal Yavuz, Orhan Yavuz, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Köksal, Fatih (2022), *Savaşta Yavuz Şiirde Selim, Yavuz Sultan Selim ve Şiirleri*, İstanbul: Muhit Yayınları.
- Latîfi (2018), *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Hzl: Rıdvan Canım, KB. e-kitap, 60327, latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf (ktb.gov.tr) (Erişim tarihi: 27.8.2022).

- Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi (2020), *Yavuz Sultan Selim Divanı Şerhi Dest-Âvîz-i Dâniş*, Hzl: Seda Aydın Kurt ve Beyza Terzi Sarı, İstanbul: DBY Yayınları.
- Sehî (2017), *Heşt-bihîşt*, Hzl: Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. E-kitap. Microsoft Word - SONsehi birleştirilmiş 04.06.2017 (1).doc (ktb.gov.tr), (Erişim tarihi: 27.08.2022)
- Şeyh Vasfî (2015), *Yavuz Sultan Selim'in Farsça Seçme Şiirleri ve Türkçe Tercümeleleri*, Hzl: Gökhan Gökmen, İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Şeyh Vasfî (2015), *Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinden Seçmeler Bârika*, Hzl: Filiz Kalyoncu, Ankara: Berikan Yayınları.
- Yavuz Sultan Selim (2016), *Divan-ı Selimî* (Tıpkıbasım), Hzl: Paul Horn, İstanbul: Kayseri Organize Sanayi.
- Zeybek, Abdurrahman (2019), *Selim (Yavuz Sultan Selim)'in Farsça Divanı ile Avni (Fatih Sultan Mehmet)'in Türkçe Divanının Mukayesesi*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi.